

№ 30 (851)
Жнівень 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Традыцыі: Мядоцкія чытанні** – стар. 3
- ☞ **Талака: месца, дзе зберагаюць традыцыі Навагрудчыны** – стар. 4
- ☞ **Загадка: з якой нагоды паўсталі «Арол і тры крыжы»? –** стар. 5

Падрабязней чытайце на стар. 2

Школьнае краязнаўства

Музей, які перарастае школьныя сцены

У Мёрскай СШ № 3 некалькі дзесяцігоддзяў працуюць гісторыка-археалагічны гурток «Арганаўты мінулага», якім увесь гэты час кіруе настаўнік гісторыі, краязнаўца Вітаўт Ермалёнак. За гэты час ажыццэўлены сотні вандровак, а знаходкі патрапілі ў тры музеі, што настаўнік стварыў у школе. А год таму ў рамках праекта «Разам для грамады і прыроды ў Мёрскім раёне: узмацненне працэсу развіцця ў Мёрскім раёне праз супрацоўніцтва мясцовай улады і грамадзянскай супольнасці» пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага саюза ў гурткудаў і іх няўраўнаважана кіраўніка пачаўся новы перыяд. З дапамогай гранта з'явілася магчымасць абнавіць школьны краязнаўчы музей. Час рэалізацыі праекта – з 1 верасня 2020 года па 31 жніўня 2021-га. Гэтым займаецца Вітаўт Антонавіч, кіраўнік выканання ініцыятывы, настаўнік гісторыі

Максім Філіповіч, школьны бібліятэкар Дзіяна Варона, праграміст, лабарант Насця Варонька, бухгалтар Марына Трэшчэнка, а таксама – дырэктар школы Святлана Пальчэх і Ігар Кандратовіч, старэйшы ўдзельнік гуртка «Арганаўты мінулага», цяпер супрацоўнік музея ў Заслаўі.

Быў распрацаваны праект стварэння ІТ-лабараторыі, дзе магчыма даследаваць гісторыю Мёрскага краю. Для гэтага найперш патрэбны абсталяванне (камп'ютары, мультыборд, інфакіёск), памяшканне, сайт на беларускай, рускай і англійскай мовах. Усё называецца «Інтэрактыўны моладзевы рэсурсны цэнтр "Спадчына Мёрскага краю"», заказчыкам якога выступае раённае аб'яднанне БРСМ. Дзякуючы набыццю абсталявання і правядзенню рамонтна з'явіцца новыя магчымасці даследаваць мінуўшчыну краю, аператыўна атрыма-

ваць інфармацыю, абменьвацца ёй з людзьмі з розных куткоў планеты. А таксама ў праект уваходзяць выданне дзвюх кніг і газеты «Мёрская даўніна» (яна выдаецца праз самафінансаванне). Такая праца, зазначае Вітаўт Антонавіч, рабілася й раней, але дзякуючы рэалізацыі праекта яна спросціцца, з'явіцца новыя магчымасці. Створаны ж цэнтр будзе перададзены на рахунак раённага аб'яднання адукацыі, ад рэалізацыі выйграе СШ № 3 імя Ягора Томкі, героя Савецкага Саюза, ураджэнца Мёршчыны.

Паводле ўмоваў, у рэалізацыю гранта ўваходзіць таксама стварэнне новай музейнай экспазіцыі, дзе будзе новае абсталяванне. Дзякуючы сучасным тэхналогіям з'явіцца магчымасць дасканала вывучаць музейныя прадметы, экспанаты, разглядаць іх сістэмна, праводзіць разнастайныя канферэнцыі. Найбольшыя выдаткі запатрабавала якраз

абсталяванне. Праведзены рамонт памяшканняў для цэнтра, і цяпер замест аднаго музейнага кабінета фактычна тры – новая лабараторыя, фонды і асобна музей, які будзе і плошчу большую займаць. Хаця праект яшчэ не завершаны, пэўная навуковая, краязнаўчая праца, праца экспертаў пачаліся. У кіраўніка «арганаўтаў» ваш карэспандэнт запытаўся:

– Чым будзе адрознівацца новая экспазіцыя ад ранейшай?

– Перш – сучасным афармленнем. А яшчэ тым, што няма неабходнасці хадзіць па ўсіх залах, углядацца ў дробныя прадметы, дэталі. Праз інфакіёск можна хутка атрымаць падрабязную шматбаковую інфармацыю пра кожны прадмет, яго гісторыю. Далей, паколькі плошчы павялічацца, зможам паказаць больш экспанатаў, напрыклад, выставіць дыван Язэпа Драздовіча. Дададуцца асобныя экспазіцыі, прысвечаныя гісторыі

Мераў, перыяду ВКЛ і Рэчы Паспалітай, чаго не было ў старым музеі, раздзел, прысвечаны Я. Томку, чье імя носіць школа. Ці ўзяць жырэнду з Лявонпальскай царквы, якая ў нас стаяла ў кутку – цяпер яна вісіць, добра ўпісалася ў экспазіцыю. А самае галоўнае – магчымасць даследчай працы.

– Якія яшчэ навінкі Вы б адзначылі?

– Вядома ж, магчыма працы на камп'ютары, праз інфакіёск. Створаная база дадзеных па помніках раёна, некропалях, распрацаваныя гісторыі сем'яў... Плануецца, што гэта паспрыяе далучэнню менавіта моладзі да вывучэння свайго краю. Яны ж любяць у гэтым сядзець – камп'ютары, смартфон, іншыя гаджэты, а не браць інфармацыю з кнігі.

27 жніўня ў школе абудзецца свята завяршэння праекта. У праграме мерапрыемства перш за ўсё – адкрыццё лабараторыі. Падчас урачыстасці стваральнікі распавядуць пра тое, што зроблена ў рамках праекта, пазнаёмяць з абсталяваннем. Запросяць і ў музей, але яго адкрыццё запланавана на 1 верасня.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

**Сябры! Нагадаем, што падпісвацца на «Краязнаўчую газету» можна да 25 чысла любога месяца.
Кожны падпісчык – голас у падтрымку краязнаўства. Будзьмі разам!**

Падпісныя індэксы: індывідуальны – 63320, ведамасны – 633202

Аўцюкоўскае свята на гумар багата

Пра тое, што смех працягвае жыццё, многія ведаюць, але лепш за ўсіх гэтаму ісціну ведаюць жыхары беларускай сталіцы гумару – вёсак Малыя і Вялікія Аўцюкі Калінкавіцкага раёна. Яны так жартуюць, што той, хто наведзе Аўцюкі ў час Рэспубліканскага фестывалю гумару, надарва ад смеху жывот, а калі ж яшчэ пакаштуе мясцовай самагонкі, «рагатухі», дык і ў скоры пойдзе. Але аўцюкоўцы не толькі выселья, яны яшчэ і гасцінныя. Некалі яны так добра сустрэлі пісьменніка, журналіста, галоўнага рэдактара дзіцячага часопіса «Вясёлка» Уладзіміра Ліпскага, што ў яго ўзнікла ідэя стварыць у Аўцюках беларускае Га-

бравы – сталіцу смеху з запрашэннем на свята лепшых гумарыстаў краіны. Задума Уладзіміра Сцяпанавіча атрымала жыццё, і ўжо ў 1995 годзе адбыўся ў Аўцюках першы Рэспубліканскі фестываль гумару, а сёлета 30 – 31 жніўня – дзясяты, юбілейны фестываль, на якім пашчасціла ўпершыню прысутнічаць і мне.

Шлях ад роднай хаты да Аўцюкоў у 300 км не здаўся працяглым, а зарад бодрасці і аптымізму ад усяго ўбачанага і пачутага мне хопіць на доўгі час. На свяце сабраліся гумарысты з усіх абласцей Беларусі, якія на вялікай сцэне ў прысутнасці шматлікіх глядачоў змагаліся за званне лепшых у такіх намінацыях, як ін-

струментальны конкурс «Я дрынчу, на чым хачу», «Прыпеўка», «Байка, анекдот». Удзельнікі ансамбля «Вясёлуха» з аграгарадка Юравічы Калінкавіцкага раёна з такім азартам выступалі, што ажно зламалі гітары. «На шчасце!» – смяяліся яны. Парадавалі глядачоў сваім мастацтвам артысты народнага тэатра арднага гумару «Спораўскі акалот», што з Брэсцкай вобласці. Артысты жартавалі, што яны, як і аўцюкоўцы, садзяць бульбу ноччу, каб не бачыў каларадскі жук. З песнямі і жартамі аўцюкоўцы і госці свята сустрэлі старшыню Гомельскага аблвыканкама Генадзя Салаўя, намесніка міністра культуры Валерыя Грамаду, старшыню журы фестывалю Уладзіміра Ліпскага, старшыню Беларускага фонду культуры Тадэвуша Стружэцкага. Ім было прысвоена званне «Ганаровы Аўцюк» з уручэннем пасведчання.

Яшчэ перад паездкай у Аўцюкі я даведаўся, што каб трапіць на свята, трэба прайсці праз «мытніцу», дзе кожны госць павінен расказаць вясёлую байку ці праспяваць прыпеўку, інакш трэба будзе расказвацца. Я расказаў анекдот, праспяваў прыпеўку, а прыгожыя Калінкі ў беларускіх нацыянальных строях паставілі мне на ружэ пятачку-пропуску і паднялі

шлагбаум: «Калі ласка, праходзь, дарагі госці!» З пятачкай-пропускам на ружэ і вельмі добрым настроем я накіраваўся да залы пад адкрытым небам, дзе на прыгожай сцэне адбываўся канцэрт-конкурс. Вядучымі былі Каласок і Калінка – такімі ласкавымі імёнамі аўцюкоўцы называюць мужчынаў і жанчынаў. Пасля афіцыйнай часткі і канцэрта пачалося «швэнданне» па падворках, дзе гасцям прапаноўвалі «прышчэпку» ад каранавіруса «Кукіш вам» у выглядзе аўцюкоўскай самагонкі «рагатухі» з шырокім выбарам закускі. Тым, хто «прышчэпаўся», выдавалі адпаведнае пасведчання.

Гаспадары аднаго з падворкаў прапаноўвалі навучыць даць карову, паказаць, як укручваць лямпачку па-аўцюкоўску, на другім падворку прэзентавалі новы музычны інстру-

мент – аўцюкоўскі арган з бутэлек. Давялося бачыць, як адзін аўцюковец змаганстваў атрыманне масла з набранага ў рот малака. А непадалёку ад падворкаў быў устаноўлены вялікі памеравы самагонны апарат. Акрамя «рагатухі», прапаноўвалі пакаштаваць аўцюкоўскую потраўку – юшку з грыбоў і мяса. Смачная стравы! На ўсіх падворках гучалі беларускія песні, людзі танчылі пад гармонікі і бубен, былі футбол па-аўцюкоўску, варажба ад цыганкі Азы, дыскатэка, феерверк і шмат усяго смешнага і вясёлага. Ад аўцюкоўцаў можна было пачуць: «Покуль будзем смяяцца – будзе хацецца жыць!» І гэта спраўды так. Ва ўсе часы, нават самыя цяжкія, смех і гумар дапамагаў беларусам выжыць.

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

На тым тыдні...

Ратуюцца спадчынай

У аграгарадку Радомля (Чавускі раён) 31 ліпеня сабраліся аматары старажытнасці на VIII этнафэст «У гэці да радзімічэў». Тэатрылізацыя «Падарожжа ў сівую даўніну», заснаваная на стылістыцы эпохі ранняга сярэднявечча, зноў пагрузіла гасцей ў удзельніцтва ў незабыўную атмасферу часоў нашых далёкіх продкаў. У ёй удзельнічалі работнікі культуры раёна, мясцовыя жыхары, рэканструктары з Мінска і Жодзіна.

На фэсце былі арганізаваныя інтэрактыўныя зоны, працавалі выставы рамеснікаў, атракцыёны, праходзілі майстар-класы па старадаўніх рамёствах, выступленні творчых калектываў, тэматычныя конкурсы, квесты, дэгустацыя сярэднявечных страваў. Намеснік старшыні Чавускага райвыканкама Наталія Кандраценка адзначыла, што этнафэст – лепшы сродак захавання памяці аб гісторыі і культуры свайго народа.

Сёлета ў рамках фэсту адбыўся яшчэ і раённы конкурс «Радзіміцкія забавы», дзе вызначаліся лепшыя стралкі з лука, кідальнікі кап'я, рыбакі, ваданосы; таксама журы выбрала лепшую сярэднявечную страву і лепшы падворак.

У 5 жніўня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася тэматычная кніжная выстаўка «Разам у імя гуманнасці», прымеркаваная да Сусветнага дня гуманітарнай дапамогі. У экспазіцыі прадстаўлена каля 60-і выданняў – публікацыі замежных і ай-

чынных аўтараў, дакументы міжнародных арганізацый на рускай і англійскай мовах па тэматычных раздзелках: Міжнародныя арганізацыі, якія прадстаўляюць гуманітарную дапамогу; Сусветны вопыт аказання гуманітарнай дапамогі; Міжнароднае гуманітарнае права; Чарнобыльская катастрофа і міжнародная гуманітарная дапамога.

Выставу можна наведаць да 5 верасня.

На месцы апошняга бою 121-й стралковай дывізіі 6 жніўня з'явіўся памятны знак. Мемарыяльны комплекс салдатам і афіцэрам, якія змагаліся ў Старадарожскім раёне летам сорак першага, знаёмы ўсім жыхарам. А вось месца, дзе дывізія пайшла з акружэння на прарыў, дагэтуль было невядомае. І вось зусім нядаўна яго «вылічыў» краязнаўца Уладзімір Бойка.

Валун з памятнай шыльдай У. Бойка падрыхтаваў і ўсталяваў сваімі сіламі і за свае сродкі. Ва ўрачыстым мерапрыемстве прыняла ўдзел старшыня Мінскага абласнога Савета дэпутатаў Наталія Якубіцкая, якая падзякавала ўсім, хто клапаціцца аб узбагачэнні патрыятычнай спадчыны раёна і краіны. Старшыня раённага Савета дэпутатаў Дзмітрый Давыдаў ушанаваў заслугі У. Бойкі ў справе ўвекавечвання памяці воінаў Падзячным лістом. У сваю чаргу краязнаўца ўручыў прадстаўнікам адміністрацыі раёна падарунак для музея – копію скульптуры помніка воіну-вызваліцелю, што знаходзіцца ў берлінскім Трэптаў-парку.

6 жніўня ў Лельчыцах супрацоўнікі дзіцячай бібліятэкі, цэнтра дзяцей і юнацтва зладзілі для моладзі летняе свята на адкрытай пляцоўцы каля фантана. Хтосьці выпрабуваў лёс у «Вясёлай варажбе», хтосьці проста назіраў, а кагосьці немагчыма было адарваць ад чароўнага капелюша. Для самых актыўных удзельнікаў супрацоўнікі раённай газеты падрыхтавалі невялікія падарункі.

8 жніўня Германавіцкі мастацка-этнаграфічны музей імя Язэпа Драздоўчэ (Шаркаўшчынскі раён) правёў «Бульбяны фэст». Удзел бралі не толькі музейшчыкі, але і работнікі Германавіц-

кіх сельскага Савета, мясцовага цэнтра культуры і народных традыцый, самадзейныя артысты Шаркаўшчынскага аўтаклуба, Сталіцкага і Зоркаўскага клубы. Гучалі песні і вершы пра бульбу, цікавыя факты пра яе, пароды пра ўжыванне гэтай гародніны ў ежу, а таксама конкурсы. Цэнтральным было спаборніцтва на найлепшую страву з гэтай традыцыйнага беларускага прадукту.

Падрабязней распавядзем у адным з бліжэйшых нумароў.

Цікавае свята, што яднае людзей, адбылося 8 жніўня ў гарадскім пасёлку Поразава Свіслацкага раёна – свята вуліц-суседкаў 1 Мая, Якуба Коласа і Лясной. Работнікі культуры і самадзейныя артысты радаліся прысутным добрымі песнямі. На сцэну запрашалі юбіляраў, самых сталых і самых маленькіх жыхароў вуліц, а таксама тых, хто ўнёс уклад у адраджэнне малой радзімы. Усе яны атрымалі падарункі ад старшыні Поразаўскага сельскага Савета Віктара Акудовіча.

«Бульбяны фэст»

Скарыстаная ўласная інфармацыя, інфармацыя Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, газет «Іскра» (Чавусы), «Навіны Старадарожчыны», «Светлае жыццё» (Лельчыцы), «Свіслацкая газета».

«Багата зроблена, але багата яшчэ трэба зрабіць»

VIII выпуск «Мядоцкіх чытанняў»

Перад намі кніга «Традыцыйная культура і дзеці: праблемы этнавыхавання: даклады і паведамленні: да 25-годдзя заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага гурта «Берагіня»» (укладальнік Мікола Козенка), ужо VIII выпуск «Мядоцкіх чытанняў», педагогам і фальклорыстам ужо добра вядомая і нават чаканая. Аснову зборніка складаюць матэрыялы чытанняў, праведзеных у рамках юбілейных мерапрыемстваў з нагоды 25-годдзя фальклорнага гурта «Берагіня». Удумаемса – восьмы выпуск, што ўжо сведчыць пра ўстойлівую традыцыю правядзення чытанняў. Але ў найбольшай ступені падобнае мерапрыемства нагадала і праілюстравала аўтарскую сістэму этнічнага выхавання дзяцей, школьнай і працоўнай моладзі, што пачала сваю рэалізацыю ў Мётчанскай установе адукацыі. Аўтарам, выканаўцам, ідэйным і фактычным рухавіком гэтай сістэмы з поўным правам выступае М. Козенка. Распачаўшы ў 1996 годзе гэты на той час эксклюзіўны праект, Мікола Аляксеевіч з аднадумцамі паставілі мэты выяўлення, аднаўлення, пераймання, распаўсюджвання, папулярызацыі ў розных правях традыцыйнай відаў і жанраў народнай спадчыны сваёй малой радзімы, яе вывучэнне і даследаванне. Гэтыя прынцыпы сталі асновай доўгатэрміновай шматзруковай комплекснай праграмы «Традыцыйная культура і дзеці», якая напачатку ўкаранялася на базе Мётчанскай школы. Плён рэалізацыі рэгіянальных практык усёбакова і ярска дэманстравалася пад час Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», які ў хуткім часе перарос у аднайменны фестывальны фальклорны рух.

Першы раздзел «Народная спадчына і адукацыйны працэс: пытанні тэорыі і практыкі» прысвечаны вельмі і вельмі складанаму пытанню вызначэння падыходаў да заахвочвання дзяцей і моладзі спадчынай традыцыйнай культуры. Любоў Сівурава разважае пра механізмы замацавання і актуалізацыі этнакультурных каштоўнасцяў. І ў выніку сцвярджае, што гэта магчыма перадусім пры ўмове стварэння спецыфічнага сацыяльнага асяродку на рэгіянальнай глебе і з дапамогаю комплекснай этнаакіраванай працы па этнакультурным выхаванні і мастацкай адукацыі асобаў. Таццяна Мармыш непасрэдна звяртаецца да сістэмы адукацыі і акцэнтую складаныя і важкія пытанні памяці. І тады адукацыя на падставе нематэрыяльнай спадчыны ўяўляецца працэсам узнаўлення памяці, ажыўляе памяць пакален-

няў, ёсць запрашэннем да дыскусіі пра павязь мінулага, сучаснасці і будучыні. Адукацыя як практыка памяці не толькі распаўядае пра тое, што было, але і як яно захоўваецца цяпер і што значыць для сучаснікаў.

Гэтыя палажэнні пра важнасць уключэння традыцыйнай культуры ў адукацыйна-выхаваўчы працэс ілюструюцца прыкладам мядоцкай «Берагіні». У артыкулах Вячаслава Калаца, Таццяны Кухаронак, Міколы Іваненкі і іншых аўтараў ствараецца пакрокавы летпіс гэтага ўжо легендарнага калектыву. Слова захалення і гатоўнасці пераймаць вопыт выказваюць калегі Ядвіга Суботка, Ірына Хамутова, даўні сябра «Берагіні» з Украіны Уладзімір Гадоўскі. Як трапіна і перакананая даводзіць Т. Кухаронак, 25 гадоў таму ў Мётчы сыхлілі зоркі ў прамым і пераносным сэнсе: найлепшым чынам склаліся аб'ектыўныя і суб'ектыўныя ўмовы, у выніку чаго і з'явіўся ўнікальны фальклорны калектыў. Як умову працяглай паспяховай творчасці і жыццядзейнасці мядоцкай «Берагіні», Таццяна Іванаўна называе закладчыні ад пачатку правільныя метадалагічныя і метадычныя асновы пры стварэнні сучаснай сістэмы выхавання дзяцей сродкамі традыцыйнага беларускага народнага мастацтва, а менавіта: паступовасць, нязмушанасць, адпаведнасць пэўнаму ўзросту дзяцей пры засваенні імі святочна-абрадавай і фальклорнай спадчыны. І самае галоўнае: пераемнасць традыцыў народнага мастацтва павінна ажыццяўляцца шляхам вуснай перадачы. Ну а сапраўднымі зоркамі-асобамі, якім гэтаксама было суджана сысціся ў гэты час, з'яўляюцца Мікола Аляксеевіч Козенка і Антаніна Анатолеўна Абрамовіч, дзякуючы якім гурт стаў не толькі паспяховым і любімым калектывам, але і сапраўднай сям'ёй.

Даволі нестандартны ў зборніках такога тыпу раздзел «Мядоцкая «Берагіня» на старонках рэспубліканскага друку», але ён вельмі ўдала дапаўняе летпіс з успамінаў канкрэтнымі прапісанымі ў свой час фактамі. У іх – вельмі і вельмі напружная праца, і адначасова радасць ад перамогаў і поспехаў гадаванцаў калектыву. Вельмі паказальны шлях да атрымання ганаровага звання заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь. «Берагіня» – першы фальклорны калектыў такога кірунку, бо аўтэнтычныя гурты не заўсёды ўпісваюцца ў адпаведны рэгламент, прыняты Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. Рэч у тым, што калектыў адрозніваецца ад астатніх тым, што дзеці танцуюць не як у сцэнічнай самадзейнасці «пад адзін шнурок», а як у сапраўднай народнай традыцыі – кожны па-свойму і разам з тым у поўнай гармоніі.

Чацвёрты раздзел з яркавай назваю «Рупліўцы. Стваральнікі. Захавальнікі» прадстаўляе галерэю яркіх партрэтаў, дзякуючы якім стаўся і фальклорны калектыў, і затым фестываль. Перад намі поўныя глыбокай павагі і чалавечага захалення апаведы пра А. Абрамовіч («гарманічны, моцны беларускі характар, які яскрава здолеў раскрыць сябе ў шматграннай шматгадовай дзейнасці, на чале якой Любоў – да людзей, сваёй краіны, сваёй прафесіі»), Алену Крачкоўскую, Святлану Беразоўскую, Марыю Снітку. Некалькі ўбаку пранікнёна-светлы ўспамін Тамары Варфаламеявай пра неардынарнага народнага майстра-спевака Міхася Басякова.

Адметнасць «Мядоцкіх чытанняў» і ў шырыні праблематыкі, і ў тым, што ў чытаннях разам з настаўнікамі, кіраўнікамі мастацкіх калектываў, метадыстамі навукова-метадычных цэнтраў адукацыі

і культуры пераважна Мінскай вобласці, выкладчыкамі і студэнтамі ВНУ, вядомымі навукоўцамі ўдзельнічаюць школьнікі.

Мне як навукоўцу і збіральніку народнай спадчыны наогул асабліва важкім падаўся раздзел «Мядоцчына ў даследаваннях настаўнікаў і вучняў», дзе бачым такі насычаны і на дзіва займальны экскурс у традыцыйную культуру гэтага краю. Настаўнікамі і вучнямі быў сабраны цэлы комплекс звестак – і гэта не толькі песні і легенды, але і малыя жанры, дзіцячы фальклор, тапанімічная проза, шыкоўныя абразкі з вуснай гісторыі. Толькі імёнамі і прозвішчам прысвечаны вялікі артыкул з дадаткамі, дзе старанна падаюцца звесткі пра найбольш частыя прозвішчы гэтага куточка Барысаўшчыны. Хочацца адзначыць, як дзіцячы дапытлівы позірк, яшчэ не зацменены пазнейшымі навуковымі выкладкамі, заўважае цікавыя дробязі, робіць хоць і наіўныя, але мудрыя высновы. Перакананая: дзеці, якія навучыліся слухаць і рабіць высновы ў экспедыцыях, будуць умець камунікаваць і далей. І тыя зярыяты праўды і народнай эстэтыкі будуць высвечваць галоўнае ў іх далейшым жыцці.

Пры тым усім галоўным героем і душой не толькі кнігі, але і мядоцкай «Берагіні», быў і застаецца М. Козенка – настаўнік, асветнік, даследчык, збіральнік, прапагандыст танцавальнай культуры беларускага народа, чый безумоўны талент і выразная чалавечая харызма здольны прыцягнуць аднадумцаў і зрабіць самую складаную справу, вырашыць, здавалася б, самыя невырашальныя задачы, запусціць механізм стваральнай працы. Сваімі цёплымі словамі, уражаннямі на старонках кнігі дзіцяцца калегі і вучні Майстра. Мікола Аляксеевіч адзначыў сёлета свой юбілей. Сябры, калегі і аднадумцы не толькі пшчыра віншуюць шанюнага Юбіляра, але і плануюць яшчэ колькі сумесных справаў. Як каза сам Козенка: «Багата зроблена, але багата яшчэ трэба зрабіць».

Фота: Уладзімір ПАЧУЎЦЫСАГА

Таццяна ВАЛОДЗІНА,
супрацоўніца Нацыянальнай
акадэміі навук Беларусі

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Літаратурная карта Ганцавіцкага раёна: падарожжа першае...

(Заканчэнне.
Пачатак у № 29)

Тут жа, у вёсцы Гута, 13 чэрвеня 2013 года пры ўдзеле тагачаснага старшыні Ганцавіцкага райвыканкама Аляксандра Саланевіча на доме, дзе жыў Уладзімір Марук, была адкрытая мемарыяльная дошка.

Уладзімір Антонавіч з’явіўся на свет 6 студзеня 1954 года. З малых гадоў ён цяжка хварэў, таму вучыўся ў школе-інтэрнаце. Ды і надалей хвароба сэрца стала яго пастаянным спадарожнікам па жыцці.

Пасля заканчэння Моўчадскай сярэдняй санаторнай школы-інтэрната ён у 1970 годзе паступіў у Магілёўскі

бібліятэчны тэхнікам. Дзякуючы настаўніку Аляксею Пысіну, які заўважыў і падтрымаў талент юнака, гады вучобы ў тэхнікуме спрыялі творчаму станаўленню будучага паэта. Пад час вучобы ў газеце «Магілёўская праўда» былі апублікаваны першыя вершы У. Марука – «Беларусі», «Пазаслаі хмары ўсе шляхі» і іншыя.

Скончыўшы тэхнікум, Уладзімір Антонавіч працаваў бібліятэкарам у Шашкоўскай сельскай і Ганцавіцкай раённай дзіцячай бібліятэках. У гэты час у часопісе «Маладосць» у 1974 годзе з’явіўся цыкл вершаў маладога паэта, які засведчыў яго несумненны паэтычны талент. Потым была вучоба на філалагічным факультэце Белдзяржуніверсітэта, дзе ён быў сябрам літаб’яднання «Узлёт», якім кіраваў Алег Лойка. У. Марук тут быў заўважнай асобаю – стараста літаб’яднання. У гэты час друкаваўся няшмат, але кожная публіка-

цыя была падзеяй для сапраўдных аматараў паэзіі.

Пасля заканчэння ўніверсітэта Уладзімір Антонавіч працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў мінскай СШ № 106. З 1981 года ён карэспандэнт, пазней загадчык аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Звязда», з 1986 года – рэдактар, загадчык рэдакцыі выдавецтва «Юнацтва». З 1998 года Уладзімір Антонавіч быў галоўным рэдактарам выдавецтва «Белфакс», а ў 2003 – 2010 гадах працаваў намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Польмя», дзе ў звязці са сваім былым універсітэцкім таварышам Міколам Мятліцкім і з іншымі таленавітымі творцамі, збіраў і публікаваў лепшае з сучаснай беларускай літаратуры.

Творчы багаж Уладзіміра Антонавіча як паэта складалася з чатырох зборнікаў паэзіі: «Зоркі ў кронах», «Ліст рабіне», «Інкрустацыя голасам» і «Кудмень», рукапіс якога праляжаў

у выдавецтве «Мастацкая літаратура» пятнаццаць гадоў і пабачыў свет толькі ў 2011-м, калі самога аўтара ўжо не стала. Яшчэ дзве кнігі арыентаваны на дзіцячую аўдыторыю – «Ехаў Чыж у Парыж» і «Чыж вярнуўся з-за мяжы». Вядомы У. Марук і як перакладчык літаратурных твораў на беларускую мову з рускай, армянскай, узбекскай і туркменскай, таксама ён аўтар шматлікіх публіцыстычных публікацыяў.

Ці не больш за ўсё Уладзімір Антонавіч любіў сваю родную Гуту, дом, дзе нарадзіўся і вырас, сваю матулю Надзею Уладзіміраўну і бацьку Антона Васільевіча, якім ён прысвячаў свае вершы:

*Гута –
крыштальнае дно
Самых высокіх нябёсаў.
Хаты бацькоўскай акно
З дзедавым полем
жылося.*

Уладзімір Антонавіч аддаў беларускай літаратуры тры дзесяцікі гадоў таленавітай напружанай працы. Сярод яго ўзнагародаў ёсць і Ганаровая грамата Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Памёр Уладзімір Антонавіч 23 студзеня 2010 года ў самым росквіце жыццёвых і творчых сіл. Шмат з задуманага так і не было рэалізавана, а шматлікія вершы засталіся ў рукапісах, якія, хацелася б верыць, будуць апублікаваныя.

*Віталій ТЕРАСІМЕНЯ,
галоўны захавальнік фондаў
Ганцавіцкага раённага
краязнаўчага музея*

Мемарыяльная дошка на доме, дзе гадаваўся Уладзімір Марук

Бібліятэкі не бываюць ізалюванымі

Бібліятэка ў сучасным свеце – адно з самых адкрытых і даступных месцаў. Эфектыўнасць яе працы шмат у чым залежыць ад запатрабаванасці бібліятэчных паслуг. Навагрудская раённая бібліятэка ладзіць шматлікія праекты, каб зрабіць горад і навакольнае паселішчы больш культурнымі, адукаванымі і дабразямнымі.

Так, пры бібліятэцы працуе выставачны праект «У вас у гасцях пісьменнікі і кнігі», які ладзіць каманда бібліюбуса. 5 ліпеня чытачам аддзялення кругласутачнага знаходжання для грамадзянаў пажылога ўзросту і інвалідаў ТЦСАН прапанаваны

літаратурны агляд твораў беларускіх пісьменнікаў – юбіляраў ліпеня: Яна Чачота (225 гадоў), Янкі Лучыны (170 гадоў), Цёткі (145 гадоў), Вячаслава Чамярцкага (85 гадоў).

Сёлета маршрут інфармацыяна-краязнаўчага тура «Праз бібліятэку – да добра і свету» ўключае ў сябе наведванне аддаленых маланаселеных вёсак. 2 ліпеня супрацоўнікі нашай бібліятэкі сумесна з калектывам Шчорсаўскага сельскага Дома культуры – цэнтры тэатральнай творчасці наведалі вёску Панямонь. А 8 ліпеня сумесна з калектывам Бенінскага сельскага клуба-бібліятэкі наве-

далі вёскі Нізаўцы і Рахавец. Вяскоўцаў зацікавіла кніжная выстава «Культурная спадчына роднай зямлі»; бібліятэкары прадставілі творы пісьменнікаў з Навагрудчыны і літаратуру пра наш горад. Парадавалі прысутным музычныя падарункі культурна-творчага праекта «Зямлі роднай шматгалоссе».

Сваіх чытачоў раённая бібліятэка запрасіла прыняць удзел у чолэнджы #Гродненщина читающая, пасылаю да якога стала: «Чытайце з задавальненнем!», «Чытайце больш!», «Чытайце разам з намі!». Каб прыняць удзел, неабходна адправіць фатаграфію з любімымі кнігамі на наш электронны адрас biblmarketing@mail.ru і шукаць іх на сайце пад адпаведным банерам.

Таксама бібліятэка для чытачоў, наведнікаў і гасцей горада прадставіла інтэрактыўную праграму «Рэтра-падарожжа з навагрудскай гараджанкай». Гэты маршрут уключае наведванне міні-музея «Страчаная спадчына», дзе экспануецца макет рынкавай плошчы Навагрудка, тут можна зазірнуць у «Рэтра-фотаатэль», дзе кожны ахвотны зможа прымераць на сябе вобразы гараджану пачатку

«Культурная спадчына роднай зямлі» ў вёсцы Рахавец

XX стагоддзя і зрабіць фотаздымак на памяць. Людзей чакае займальны аповед з жыцця гараджану, знаёмства з захаванымі архітэктурнымі аб’ектамі гістарычнага цэнтры Навагрудка і інтэрактыў.

Дарэчы, нашае рэтра-фотаатэль атрымала перамогу – дыплом другой ступені ў намінацыі «За наваці ў галіне бібліятэчнай справы» XXIX Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» (пра што пісала наша газета ў № 26 за гэты год. – «КГ»).

*Вольга ЖЫХ,
загадчыца аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Навагрудскай раённай бібліятэкі*

«У вас у гасцях пісьменнікі і кнігі»

Сустрэча ў музеі імя Я. Драздовіча

Iгар Голубеў (першы справа) у музеі

Знакіты беларускі скульптар Ігар Голубеў завітаў у мастацка-этнографічны музей імя Я. Н. Драздовіча, што ў Германавічах.

За дзесяцігоддзі творчай працы Ігар Уладзіміравіч стварыў шэраг скульптурных кампазіцый. Госці і жыхары Мінска маюць магчымасць бачыць скульптуру Арханёла Міхаіла, што размешчана на плошчы Незалежнасці, перад будынкам Чырвонага касцёла. Ва ўнутраным дворыку Белдзяржуніверсітэта таксама прадстаўлены працы У. Голубева: скульптурныя кампазіцыі «Ефрасіння Полацкая», «Дыспут: Цяпінскі і Будны», «Кірыла Тураўскі».

А ў сталічным Траецкім прадмесці ўсталяваная скульптура «Вечны вандроўнік», прысвечаная нашаму земляку Язэпу Драздовічу, аналагічная – у нашым музеі, які носіць імя гэтага выдатнага мастака, этнографа, пісьменніка, археолага, астранома.

Нагадаем, што помнік Я. Драздовічу – гэта дыпломная праца Ігара Уладзіміравіча. Магчыма, таму ўспаміны аўтара аб працы над гэтым творам былі асабліва кранальныя. Рэфрэнам гучалі словы: «Гэта ўжо гісторыя...». Сапраўды, прайшло 30 гадоў... Наш госць нібыта акунуўся ў той час, калі ў 90-х гадах мінулага стагоддзя

ён, тады яшчэ студэнт, зацікавіўся творчасцю Я. Драздовіча. Ігар Уладзіміравіч знаёміўся з дзёнікамі мастака, дасканала вывучаў яго няпросты лёс. Маладому скульптару ўдалося перадаць багаты ўнутраны свет «вечнага вандроўніка», у якім рэальнасць мяжуе з фантазіямі.

У нашым музеі скульптура «Вечны вандроўнік» займае цэнтральнае месца ў экспазіцыі. Пільна ўглядаюцца экскурсанты ў постаць «дзядзькі Язэпа», які «крочыць» праз гады ў будучыню. Уважліва слухаюць правілы, якімі кіраваўся ён у жыцці. Здаецца, гэта наяве з яго вуснаў гучыць парада: «Няма жыцця ў крайнасцях... Нішто не жывець, не расце ў агні. Нішто не жывець, не расцець і ў марозе. Толькі між агнём і марозам усё жывець, усё расцець, усё цвіцець, развіваецца, красуецца».

І менавіта талент і харызма нашага госця Ігара Уладзіміравіча спрыялі адлюстраванню ў бронзе ўсіх граняў неардынарнай асобы Я. Драздовіча. Напрыканцы сустрэчы скульптар падзяляўся з намі фотаздымкамі адкрыцця помніка Я. Драздовічу ў Мінску ў пачатку 1990-х.

Іна ПУЧЫНСКАЯ,
м. Германавічы, Шаркаўшчынскі раён

Школьнае краязнаўства

Помнік-загадка «Арол і тры крыжы»

Даследчая праца прысвечаная вывучэнню помніка, што знаходзіцца паміж вёскамі Арабаўшчына і Старыя Войкавічы Баранавіцкага раёна. Унікальнасць яго ў тым, што ён адзіны ў свеце ў такім выглядзе: трохметровы пастамент з трыма крыжамі і арлом.

Аб помніку мала што вядома жыхарам нашага раёна. І гэта не дзіва, ён не ахоўваецца дзяржавай, стаіць у лесе, ды і літаратурных крыніцаў аб ім амаль няма.

Пра паходжанне помніка таксама нічога невядома. Што гэта за помнік, у гонар якіх падзеяў быў пабудаваны, кім і калі? У нашыя часы існуюць розныя версіі яго паходжання.

Аднак галоўнай з'яўляецца польская, паводле якой знак быў устаноўлены ў гонар «Трох паходаў палякаў на Маскву».

Аднак галоўнай з'яўляецца польская, паводле якой знак быў устаноўлены ў гонар «Трох паходаў палякаў на Маскву». Польскія вандроўнікі лічаць гэты помнік сваім. Калі наведаваць яго, то ўскладаюць вянкi і кветкі. Аднак доказаў ніякіх.

Ёсць менш папулярная версія, што помнік устаноўлены войскамі кайзераўскай Германіі ў часы Першай сусветнай вайны.

Аднак дакументаў, фотаздымкаў, літаратурных крыніцаў аб помніку, на жаль, не захавалася. У гэтым і заключаецца актуальнасць нашай даследчай працы: даць адказ на пытанне, якім падзеям прысвечаны знак.

Гіпотэза. Помнік «Арол і тры крыжы» мае ўсе падставы называцца помнікам часоў Першай сусветнай вайны і не мае ніякага дачынення да польскага перыяду часоў Заходняй Беларусі.

Аб'ектам нашага даследавання з'яўляецца помнік «Арол і тры крыжы», размешчаны паміж вёскамі Арабаўшчына і Старыя Войкавічы Баранавіцкага раёна. А **прадметам** – гісторыя яго паходжання.

Мэта даследавання: прывесці доказы па праблеме: «Ці заслужылае дадзены помнік называцца помнікам ахвярам Першай сусветнай вайны?»

Асноўныя задачы, што мы вырашалі ў працэсе даследавання, вызначалі ў вывучэнні літаратурных і інтэрнэт-крыніцаў аб падзеях перыяду Першай сусветнай вайны і часоў Заходняй Беларусі ў складзе Польскага дзяржавы.

Каб ажывіць літаратурны матэрыял, мы правялі некалькі краязнаўчых экспедыцыяў, у часе якіх абследавалі мясцовасць вакол знака, а таксама дэтална абследавалі кожны паасобку, фрагмент помніка.

Што ў нас атрымалася, меркаваць не нам. Але прыведзеныя нам факты маюць пацвярджэнне ў літаратурных крыніцах і ў дэталным абследаванні помніка. Яны не маюць прамых доказаў. Аднак абвергнуць нашае даследаванне таксама вельмі цяжка. А хутчэй за ўсё, проста немагчыма.

У часы Першай сусветнай вайны мясціна, дзе стаіць помнік, называлася Балотны пагорк. Летам 1916 года расійская войскi ў выніку Гарадзішчанска-Скробаўскай наступальнай аперацыі спрабавалі прарваць фронт у раёне Баранавічаў. Цяной вялікіх стратаў яны пацярпелі няўдачу ў трох атаках.

Мясціна была вельмі важным напрамкам расійскіх удараў. Абаранялі ўчастак пад Баранавічамі і пазіцыі Балотнага пагорка войскi Сілезскага ландвернага корпуса разам з аўстрыйцамі пад камандаваннем генерала Р. фон Войрша, які пакінуў цікавыя ўспаміны пад назвай «Баранавічы 1916».

Пасля рускай аперацыі немцы пачынаюць шырока маштабнае жалезабетоннае будаўніцтва на участку лініі фронту пад Баранавічамі, утым ліку і на Балотным пагорку. З літаратурных крыніцаў вядома, што немцы пачалі выкарыстоўваць жалезабетон толькі ў 1916 годзе, а пікам будаўніцтва стаў 1917 год. Аб гэтым сведчыць і помнік у вёсцы Малая Каўпеніца (знаходзіцца побач з Баранавічамі) нямецкім салдатам, намі захаваны надпіс «1917 г.».

У час будаўніцтва дотаў і бліндажоў быў пастаўлены і

помнік «Арол і тры крыжы» ў гонар перамогі пад Баранавічамі. Арол – гэта сімвал Германіі, выява яго ёсць на гербе дзяржавы і найвышэйшай нямецкай узнагародзе. А Тры крыжы – тры паспяхова адбітыя атакі, у якіх немцы атрымалі перамогу.

Калі Заходняя Беларусь адышла да Польшчы, на гэтым месцы зноў пачынаецца шырока маштабнае жалезабетоннае будаўніцтва ўмацаванняў. На гэты раз польскае. Польскі ўрад лічыў, што Савецкі Саюз пачне супраць іх вайну. А месцам галоўнага ўдару будуць Баранавічы. Польская лінія абароны пад Баранавічамі атрымала назву «Крэпасць». А месца, дзе стаіць помнік, – «Сектар Арабаўшчына». Пабудоваць новыя ўмацаванні было вельмі дорага. Таму польскія інжынеры мэдэрнізавалі былыя нямецкія ўмацаванні часоў Першай сусветнай вайны. Менавіта ў гэты час яны абнавілі і помнік: пакрылі тынкоўкай блокі пастамента, прымацавалі таблічкі два мячы, а на галаву арла ўстанавілі карону, бо ён на польскім гербе мае карону. Калі мы абследавалі галаву, то вызначылі, што карона была прымацаваная пазней, чым адліты сам арол, яна не мела жалезнай канструкцыі, таму з цягам часу проста адпала. Засталіся толькі рэшткі тынкоўкі. Калі б польскія інжынеры адлівалі арла, то яго зрабілі б, вядома, разам з каронай, а не прымацоўвалі яе потым.

Падводзячы вынікі даследчай працы, можна адзначыць і тое, што польскія ўлады ўстанавілі помнікі значным падзеям у цэнтры населеных пунктаў, дзе заўсёды адбывалася

іх урачыстае адкрыццё, аб чым захаваліся фотаздымкі.

Дык чаму ж тады такі вялікі манумент «Арол і тры крыжы», які сімвалізуе «Тры паходы палякаў на Маскву», паставілі сярод балота ў лесе? Адказ прасты. Помнік там ужо стаў! Яго палякі проста крыху дапрацавалі і абнавілі. А каб не падымаць шуміху наконт паходжання помніка, ніякіх урачыстых адкрыццяў і не праводзілі. У дадатак – на ўстаноўку помніка патрабаваліся дакументы. Калі б яны былі, то абавязкова захаваліся.

У адрозненне ад палякаў немцы ўсталёўвалі свае помнікі на месцы значных падзеяў і зольшлага на могілках сваім салдатам сярод балотаў і лясоў. З гэтага і вынікае, што помнік нямецкі.

Такім чынам, у часе вывучэння тэмы аб паходжанні знака мы пацвердзілі сваю гіпотэзу аб тым, што помнік «Арол і тры крыжы» мае нямецкае паходжанне і адносіцца да часоў Першай сусветнай вайны. Пабудаваны ён быў у 1916 – 1917 гадах. А паміж 1931-м і 1936-м гадамі быў пераароблены пад патрэбы польскай ідэалогіі.

Практычная каштоўнасць працы заключаецца ў тым, што яна мае навуковае значэнне, патрабуе вывучэння і можа быць выкарыстаная турыстамі і падарожнікамі, настаўнікамі гісторыі, краўнікамі краязнаўчых і турыстычных гурткоў. На матэрыял працы можна абапірацца на ўроках гісторыі Беларусі пры вывучэнні тэмы «Беларускія землі ў гады Першай сусветнай вайны». На наш погляд, праца будзе таксама нязменным пачынамкам і даведнікам для ўсіх падарожнікаў і вандроўнікаў.

Падводзячы вынікі, можна адзначыць, што нашая праца па вывучэнні загадкавага помніка – гэта спроба па магчымасці ўзнавіць страчаную гісторыю, аказаць інфармацыйную дапамогу мясцовым уладам і іншым зацікаўленым людзям у вывучэнні гістарычнага мінулага нашага краю і ўсёй гісторыі Беларусі.

Кацярына СЯРГЕЕВА,
вучаніца Карчоўскага дзіцячага сада – сярэдняй школы Баранавіцкага раёна
Кіраўнік: Віктар Рыгоравіч Мінін,
настаўнік гісторыі, педагог дадатковай адукацыі

Фэстываль памяці Уладзіміра Высоцкага на навагрудскай зямлі

Возера Літоўка, што паблізу Навагрудка, валодае дзіўнай сілай прыцягнення. Сціпла прыгажосцю яно прывабляе не толькі беларускіх, але і замежных турыстаў. Яшчэ Адам Міцкевіч уславіў возера ў эпічнай паэме «Гражына», паводле матываў якой аформлены мясцовы аўтобусны прыпынак, магчыма, найпрыгажэйшы ў Беларусі.

З 2013 года на малюнічым беразе возера праходзіць фестываль-конкурс бардаўскай песні памяці Уладзіміра Высоцкага «Музыка сэрцаў». Сёлета ён атрымаў статус абласнога. Ужо восьмы раз каля ляснага возера гучаць песні барда ў выкананні прыхільнікаў яго творчасці.

Дарэчы, фестываль памяці Высоцкага невыпадкова атрымаў прапіску менавіта на Навагрудчыне. Высоцкага наогул многае звязвала з Беларуссю. Яго дзед жыў у Брэсце. Сам акцёр неаднаразова здымаўся ў карцінах «Беларусьфільма». У 1969 годзе Высоцкі некалькі тыдняў правёў у навакольных Навагрудка на здымках фільма «Сыны ідуць у бой». Ён жыў у гасцініцы «Навагрудак». Адзіны двухмесны люкс з ваннай размяшчаўся на трэцім паверсе. Праз нейкі час прыхацала і музыка паэта – Марына Уладзі. Паажыўшы трохі ў гасцініцы, Уладзімір пераехаў на возера Літоўка. Ужо больш за пяцьдзесят гадоў прайшло, а ў Навагрудку яшчэ жывае рамантычная легенда пра тое, як Уладзімір і Марына начавалі на сене ў вёсцы Літоўка. Невялікае азярыц з трох бакоў акружанае лесам. Уся гэтая атмасфера настолькі ўразіла паэта, што за адну ноч ён напісаў адразу чатыры шэдэўры, тры з іх увайшлі ў фільм Віктара Турава – «Ён не вярнуўся з бою», «Сыны ідуць у бой» і «Песня пра зямлю». Пасля паездкі ў Літоўку была напісаная і адна з лепшых лірычных песень Высоцкага «Тут лапы ў елак дрыжаць на ветры». Прыгым В. Тураў быў першым рэжысёрам, які замовіў Высоцкаму песні для кіно. У адзін час сюды прыехалі рэжысёр Тураў, паэт Высоцкі і археолаг Ткачоў. М. Уладзі ў сваіх успамінах пісала, што аднойчы Валодзя пабыў на раскопках Навагрудскага замка.

Сёння фестываль-конкурс бардаўскай песні памяці У. Высоцкага «Музыка сэрцаў» з'яўляецца самым буйным і маштабным праектам бардаўскай песні ў раёне, напоўненым насычанай культурнай праграмай: канцэртамі, конкурсамі, тэматычнымі выставамі і рознымі забаўляльнымі актыўнасцямі. З гадамі фестываль аб'яднаў не толькі аматараў аўтарскай песні і творчасці Высоцкага, але і прафесійных музыкаў, паэтаў – усіх тых, хто любіць актыўны турызм і культурны адпачынак на прыродзе. Сюды прыязджаюць цэлымі сем'ямі з ўсёй Беларусі. Фэстываль стаў яшчэ і добрай нагодай пазнаёміцца з навагрудскім краем і яго шматлікімі славутасцямі.

Галоўная падзея фестывалю – конкурсная праграма «Сугучча гітары і душы», удзел у якой прынялі 16 выканаўцаў, у тым ліку адзін дуэт з Гродна, а таксама з Мінска, Навагрудскага, Карэліцкага, Дзятлаўскага, Клецкага, Ашмянскага раёнаў. Самаму малодшаму выканаўцу, Міхалу Карайчанцаву, усяго 11 гадоў. Паслядоўнасць выступленняў вызначыла жараб'ёўка пры дапамозе сімвалічных гітараў з нумарамі. Са сцэны гучалі як ужо вядомыя песні У. Высоцкага, так і новыя аўтарскія кампазіцыі – балады, турыстычныя песні і, так бы мовіць, песні з жыцця.

Конкурснае журы ўзначаліў аўтар і выканаўца песень, лаўрэат рэспубліканскіх і міжнародных песенных фестывалюў, акцёр тэатра і кіно Анатоль Длускі. Журы высока ацаніла майстэрства ўсіх удзельнікаў. Лаўрэатаў былі вызначаны адразу ў некалькіх намінацыях. У

іх ліку Аляксей Лапата, які прызнаны лепшым выканаўцам аўтарскага твора, Таццяна Салаўёва, якая стала лаўрэатам I ступені ў намінацыі «Выканаўца твораў У. Высоцкага» і інш. Акрамя таго, сёле-

ма фотавыставы, дзіцячыя забаўляльныя пляцоўкі, выставы-продажы сувенірнай прадукцыі.

Некалькі словаў пра цікавыя фестывальныя лакацыі, падрыхтаваныя ў гэтым годзе для гасцей. Бліз фестывальнай сцэны, што сёлета была аформленая ў выглядзе карабля з парусамі, размясцілася інфармацыйная пляцоўка пра У. Высоцкага, якую ладзіць Навагрудская раённая бібліятэка, адна з актыўных удзельніцаў фестывалю. З кожным годам пашыраецца яе літаратурная экспазіцыя з біяграфічнымі матэрыяламі і паэтычнымі зборнікамі, новымі артыкуламі з часопісаў і газетаў, якія супрацоўнікі пільна адсочваюць. Талент Высоцкага невычэрпны і шматгранны, што адлюстравалася на кніжнай экспазіцыі «Стыхі Я Высоцкага», дзе кумір пакаленняў прадстаўлены як акцёр, паэт, музыкант, сябар... і проста чалавек. Каб лепей зразумець паэта, варта пазнаёміцца з творами-прысвячэннямі знакавым людзям у трагічным лёсе Уладзіміра Сямёнавіча, якія склалі яшчэ адну выставу. На пляцоўцы былі прадстаўлены і сапраўды эксклюзіўныя рэчы – кампазіцыя-калаж ручной працы з выявамі

96-і помнікаў Высоцкаму па ўсім свеце і хрэналагічная кампазіцыя фестывалю аўтарства мінчаніна Сяргея Акуліча. Яна выкананая на сувенірных карабках запалак з пазначэннем геаграфічнага месцазнаходжання і даты адкрыцця помніка. Сяргей Віктаравіч не прапускае ніводнага фестывалю, яго можна назваць сапраўдным летапісцам свята. Дарэчы, С. Акуліч з'яўляецца ўладальнікам самай багатай калекцыі матэрыялаў пра жыццё і творчасць У. Высоцкага, якіх хопіць для паўнаватраснага музея.

Прайшоў у межах фестывалю і літаратурны батл «Мне кожны вечер зажагае свечы...», дзе аматары паэтычнай творчасці У. Высоцкага, сярод якіх пісьменнікі, бібліятэкары, навукоўцы, чыталі яго вершы. Батл, нягледзячы на свой спаборніцкі характар, прайшоў у сяброўскай атмасферы. А перамог усё ж... Высоцкі, яго вершы, яго слова, што актуальнае і сёння сярод моладзі і людзей сталага пакалення.

Навагрудскі гісторыка-краязнаўчы музей прадставіў выставу фотаздымкаў У. Высоцкага і М. Уладзі. Раённы цэнтр рамястваў акрамя прадукцыі сваіх майстроў прадставіў і аўтарскія гульні. На свяце можна было пастраліць з сапраўднага лука разам з прадстаўнікамі народнага ваенна-гістарычнага клуба «Мэта».

Наступным днём ужо ў Навагрудку ў скверы імя У. Высоцкага прайшла цырымонія ўскладання кветак да бюста акцёра і паэта. Бюст з'явіўся ў 2012 годзе і, дарэчы, з'яўляецца адзіным помнікам Высоцкаму ў Беларусі. Яго аўтар – вядомы беларускі скульптар Генадзь Буралкін. Культурную праграму другога дня жапоўніла рэтра-падарожжа па гістарычным цэнтры горада ад супрацоўнікаў раённай бібліятэкі. Маршрут пралягаў праз міні-музей міні-макетаў «Страчаная спадчына», рэтра-фотаатэлье і «Кавярню», дзе кожны жадаючы змог прадаставіць каву, прыгатаваную па рэтра-рэцэпце.

Аматары творчасці У. Высоцкага, усе ўдзельнікі мерапрыемства атрымалі зарад станоўчых эмоцыяў і з нецярпеннем чакаюць і рыхтуюцца да чарговага фестывалю ў наступным годзе.

*Святлана ЧУБРЫК,
загадчык аддзела
абслугоўвання і інфармацыі
навагрудскай раённай
бібліятэкі*

Сціплае абаяннае беларускай прыроды

У Асіповіцкім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі прайшла выстава мастака Вячаслава Аўгусціновіча.

Вячаслаў Станіслававіч нарадзіўся ў 1959 годзе ў вёсцы Замасточка Смагонскага раёна. Бацька мастака займаўся звычайнай сялянскай працай, але любіў маляваць, вельмі часта сам рабіў віншавальныя паштоўкі пры выпадку рассялаў сваякам. Маленькі Вячаслаў бачыў заняткі бацькі і ў яго самога праявілася цяга да мастацтва.

Пасля васьмага класа героя нашага аповеду паступіў у Кобрынскае мастацкае вучылішча, аднак правучыўся там усяго год, як прынаеца сам мастак – праз залішнюю жваваць характару. Затым была вучоба ў ПТВ будаўнікоў, служба ў арміі, праца мастаком-афарміцелем на прадпрыемствах Мінска. Аднак цяга да мастацтва не знікла, прымусіла маладога чалавека ў 1981 годзе паступіць у Мінскі тэатральна-мастацкі інстытут на аддзяленне дызайну. «Пяць гадоў пралацелі, як пяць дзён», – прынаеца зараз Вячаслаў. Мастак з цеплынёй успамінае сваіх настаўнікаў Алега Чарнышова, які выкладаў функцыянальны аналіз, і Льва Талбузіна, выкладчыка тэхналогіі работы з матэрыялам.

У якасці сваёй спецыяльнасці па заканчэнні вучобы В. Аўгусціновіч абраў новы

для 1980-х гадоў напрамак – працу з галаграфіяй. У гэтым яго падтрымаў яшчэ адзін настаўнік, наш зямляк, народны мастак Беларусі Уладзімір Стальмашонак.

Цяпер В. Аўгусціновіч займаецца станковым жывапісам, аддае перавагу працы з пейзажамі і нацюрмортам. Быў неаднаразовым удзельнікам калектыўных і персанальных выставаў як у Беларусі, так і за мяжой. Яго персанальная выстава прайшла ў горадзе Ліль (Францыя).

Пейзажы і нацюрморты В. Аўгусціновіча былі прадстаўлены і ў асіповіцкім музеі. Карціны з гэтай падборкі выкананы ў рэалістычнай манеры з элементамі наўнага мастацтва і гіперрэалізму, дэманструюць вельмі высокі прафесійны ўзровень аўтара. Глядач мог убачыць на карцінах наваколлі роднай вёскі мастака, а таксама вёскі Кублічы з Ушацкага раёна.

Юрыі КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы

Пара яблыкаў і хлеба

Уздоўж

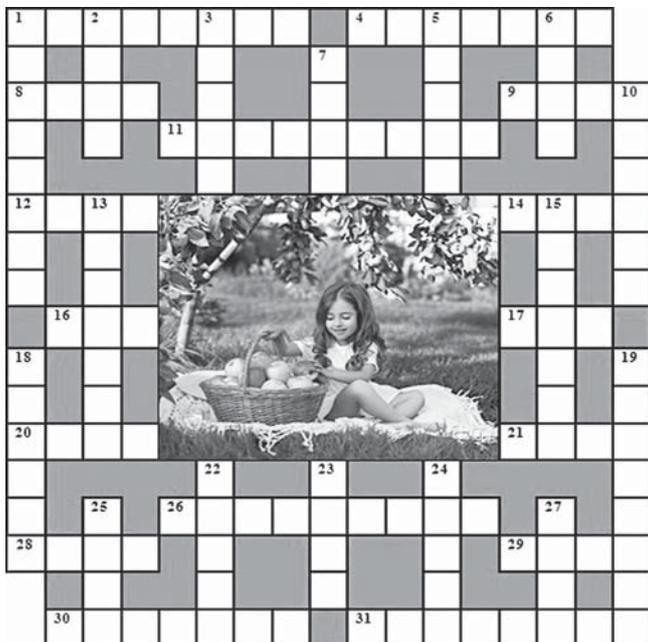
1. На зімні стол жнівень рыхтуе ... (прык.).
4. Спасайка-... Назва ў народзе двухтыднёвага посту, які пачынаўся з Мядовага Спаса – 14 жніўня. 8. Бульбяная каша. 9. Кожная ... ў жніўні багата (прык.). 11. «Дзяўчына – ... // Выйдзі пад акенка, // Прынясі хлапчыне // Яблычка красненька». З беларускай народнай песні «Дзяўчына – ...». 12. Тое, што і імгла. 14. ... – досыць хлеба ў нас (прык.). 16. Рэчаіснасць. 17. «Дачка ў госці к бацьку едзе // Ды вязе гасцінчыкі: // ... садовых яблычкі». З беларускай народнай песні «Што за шум на дуброве». 20. Медны духавы інструмент. 21. На чужой старане і рак ... (прык.). 26. Прыйшла ... – стала поле чыстае (прык.). ... – святая ўраджаю, якое адзначалі 28 жніўня. 28. Будзе ... – будзе і песня (прык.). 29. Старажытны горад, дзе князь Яраслаў Мудры заклаў першы яблыневы сад. 30. Вялікае сардэчнае пачуццё да асобы другога полу: сімвалам яго ў многіх народных песнях з'яўляецца яблык. 31. Прывілея.

Упоперак

1. На Трэцім Спасе (29 жніўня) трымай ... ў запасе (прык.). 2. Калі арэхаў многа, а грыбоў

мала – ... будзе суровай (прык.). 3. Гатунак яблыні. 5. Адзінка зямельнай плошчы. 6. Добры Трэці Спас – узімку будзе ... (прык.). 7. ... – у ... а ядро – у рот (прык.). 10. Памылка ў тэксце. 13. Месяц ... яблыкамі і хлебам пахне (прык.). 15. Які дзень на Яблычны Спас, такі і на ... (14 кастрычніка; прык.). 18. Недагляд (разм.). 19. Памяшканне для захоўвання садавіны, гародніны. 22. Тое, што і ласо. 23. Хто на Сілу (12 жніўня) ... пасее, у таго на хлеб надзея (прык.). 24. Чырваному яблычку чарвяточына не ... (прык.). 25. У жніўні ... насустрач восені бжыцьцё падскокам (прык.). 27. У жніўні і верабей ... варыць (прык.).

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Напоі ў рацыёне сялянаў у вёсках Іўеўскага раёна з 1921 па 1939 год

(Заканчэнне артыкула.

Працяг цыкла. Пачатак у №9 – 14, 24 – 26, 27 – 29)

У гэты час моладзь у паўсядзённым жыцці пачала ўжываць натуральную каву. Гэтую магчымасць яна атрымала дзякуючы кавярням, што былі ў Іўі. Кава тады каштавала дорага. Людзі сталага веку ўспаміналі, што шклянка натуральнай кавы з цукрам у гэты час каштавала 7 злотых, а 1 кг свінны – 5 злотых. Таму дарослыя сяляне не маглі сабе яе дазволіць. Аднак і яны ў час вялікіх рэлігійных святаў пасля наведвання касцёла прыходзілі ў кавярню, каб пакаштаваць смак гэтага напою. У паўсядзённым жа жыцці сяляне імгавалі каву з пражаных жалудоў, ячменю. Пачыналі некаторыя сяляне ўжываць і натуральны чай, але, як і кава, ён працягваў заставацца досыць дарагім напоём. Большасць сялянаў або не пілі яго зусім, або пілі вельмі рэдка. Нятанна таксама каштаваў і цукар. У гэты час у Іўі можна было выпіць шклянку чаю за пару грошаў, праўда, яго якасць была не вышэйшага гатунку. Такім чынам, натуральная кава і чай паступова пераўтвараліся з прадмета раскошы ў штодзёны прадукт большасці жыхароў Іўеўшчыны.

Рэцэпты продажы

Квас аўсяны з мёдам

Спатрэбіцца: 5 кг аўсянай мукі, 6 шклянак мёду, 15 л вады, 300 г дражджэй.

Прыгатаванне: авёс размалоць, непрасеяную муку заліць кіпнём і паставіць у гарачую печ на ноч. Пасля тамлення працадзіць праз сита або марлю, разбавіць цёплай гатаванай вадою, дадаць мёд і заправіць дражджамі. Зброджваць у цяпле прыкладна суткі, а потым вынесці на холад. Даць час, каб ён астыў.

Квас з сухароў

Спатрэбіцца: 3 кг сухароў, 3 кг мёду, дрожджы.

Прыгатаванне: жытнія сухары заліць кіпнём і паставіць на суткі ў цёплае месца. На другую суткі змесціва зліць у іншы посуд і дадаць у яго мёд, дрожджы. Усё добра перамяшаць і накрыць палатном. Калі дрожджы ўсплыўць наверх, іх зняць, а квас разліць у бутэлькі і закаркаваць іх.

Квас вішнёвы

Спатрэбіцца: 5 кг вішань, 4 кг мёду, 8-9 л гатаванай вады.

Прыгатаванне: у шклянны посуд (пажадана 20-літровую бутлю) насыпаць вішні, дадаць мёд, заліць цёплай кіпячай вадою. Усё гэта змяшаць. Бутлю закрыць ватным коркам. Пасля заканчэння бурнага заквасання (прыкладна праз 2 тыдні) сусласцадзіць і разліць у бутэлькі, закаркаваць іх і перанесці ў прахалоднае памяшканне (12-14°C) для дабраджвання на 10-12 дзён.

Медавуха

Спатрэбіцца: 3 кг мёду, 400 г дражджэй, 10 л вады, 500 г масла.

Прыгатаванне: у спецыяльную пасудзіну наліць гатаваную ваду, астуджаную да 50°C, растварыць мёд, дадаць дрожджы, зверну кінуч кавалачок масла, закрыць накрыўкай і на 6 дзён паставіць у светлае месца пры пакаёвай тэмпературы. Потым адцадзіць праз марлю і на 4 дні вынесці ў халоднае месца.

Квас з хмелем

Спатрэбіцца: 3 кг жытняга хлеба, 500-600 г хмелю, 1 кг мёду, 25 л вады.

Прыгатаванне: лустачкі жытняга хлеба пакласці на патэльню і прасушыць у печы або духоўцы. Затым сухары пакласці ў дубовую бочачку, заліць кіпнём, закрыць. Калі настой астыне да пакаёвай тэмпературы, дадаць у яго хмель, звараны і астуджаны ў асобным посудзе, і мёд. Для смаку пакласці разынку. Праз суткі настой працадзіць праз тонкае сита або праз марлю, складзеную ў некалькі слаёў, вынесці на холад.

Іван ЗАХАРЭВІЧ, г. Іўе

Пасля ўдамага палывання

Жартаўнік

Жыў у адной вёсцы вясёлы хлопец Віктар. Цяжка працаваў і на сваёй зямлі, і на калгаснай, але валодаў прыродным пачуццём гумару, з настроем успрымаў любую працу. У вольную гадзіну збіраў вакол сябе гурт вясковай моладзі, каб цікава правесці час, бо ў тыя далёкія саракавыя гады дваццатага стагоддзя нікто не чуў пра тэлебачанне, за шчасце была радыёкропка ў хаце.

Была чароўная зіма. Снегу ў той год намяло вышэй за платы. У небе хітра міргаў сярэбраны ражок месяца, а маладыя хлопцы і дзяўчаты гулялі па роднай вуліцы. Каб ім не было сумна, расказвалі розныя вясёлыя гісторыі. Вось гурт спыніўся каля двара Віктара, хтосьці падбег да акенца і ціха пагрукаў у шыбку: «Віця, выходзь!» А той нібыта чакаў, адразу ж і выскачыў з сенцаў, штосьці трымаючы ў руках. Калі ён выйшаў на вуліцу, сябры разглядаць тое, што трымаў сябра: на кіі была прымайстраваная «баба» – белы круг, выразаны з паперы, на якім былі хімічным алоўкам намалюваны лупатыя вочы, сінія бровы, азначаны й нос, а чырвоным алоўкам – вусны. На макаўцы гэтай «бабы» матляліся ветрам патлы з кудзелі. Моладзь выбухнула смехам, а нехта праз смех спытаў: «А што на гэты раз прыдумаш?» Бо ўсе ведалі, што Віктар майстар на розныя вясёлыя жарты. А той ім і адказвае: «Пайшлі да маёй радні, паклічам Надзю пагуляць, а то яе матуля не пускае, вось, – патрос ён «бабай», – развесілім цётку, каб дачку пусціла пагуляць». І ўвесь гурт весела паімчаў на другі канец вёскі да Віцявай радні. Пакуль белгі, і ў снезе пакачаліся, і за каўняры адно аднаму яго насыпалі, і расчырванеліся ад марозу. А вось ужо і хата цёткі Мані. Сябры засталіся на вуліцы ля варотаў, а Віця пабег па рыпухай сцяжынцы ў двор, каб паклікаць стрыечную сястру. Ахоўнік Тузік, пазнаўшы яго, толькі радасна памахаў хвастом, не падаўшы гаспадарам сігнал трывогі. Трэба сказаць, што гэтая падзея адбывалася ў тыя часы, калі на вокнах не было нават фіранак, таму усё, што адбывалася ў хаце, можна было ўбачыць. Вось і Віктар убачыў, што яго цётка сядзіць за сталом і чытае нейкую кніжку пры газавай лямпе, а побач сядзіць Надзя і заглятае касу. Віця ціхенька пастукаў пальцамі ў шкло. Цётка Маня паднялася з-за стала і накіравалася да акна, каб убачыць, хто ж гэта там. Яна прытулілася лобам да шкла, агарнуўшы твар рукамі. Вось у гэты момант любімыя пляменнік і паднёс да яе твару размаляваную «бабу». Цётка Маня, хапіўшыся рукамі за грудзі, спачатку закрывала, а потым кулай паляцела ў сенцы. Не паспеў пляменнік выскачыць з двара, як па яго спіне «загуляла» пужка. Сябры, назіраючы гэта, разляцеліся ў снег пад платы, а Віця са смехам пачаў стрымліваць цётчыну руку. Тая ўтаропілася ў няпрощанага госьця і, пазнаўшы яго, сама залялася вясёлым смехам: «Ідзі ўжо, заві Надзю, няхай ідзе пагуляе з вамі, адпускаю! Жартаўнік!»

Валянціна БАБКО-АЛЯШКЕВІЧ

Віктар Аляшкевіч (крайні справа) з сябрамі. 1947 г., в. Радкава

Жнівень

19 – Гардзеі Віктар Канстанцінавіч (1946, Ганцавіцкі р-н), пісьменнік, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1993) – 75 гадоў з дня нараджэння.

19 – Кескевіч Валерый Георгіевіч (1951, Брэст – 2016), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1988), прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2006) – 70 гадоў з дня нараджэння.

19 – Мурзіч Адам Асманавіч (1941, Ляхавічы), педагог па вакале, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

21 – Вітаўт Чаропка (Віктар Кузьміч) (1961, Мінск), пісьменнік, гісторык, журналіст – 60 гадоў з дня нараджэння.

21 – Машэнскі Уладзімір Анатолевіч (1941), дырыжор, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, педагог, дзеяч Беларускай Праваслаўнай Царквы – 80 гадоў з дня нараджэння.

22 – Буйніцкі Ігнат Цярэнцьевіч (1861, Глыбоцкі р-н – 1917), акцёр, рэжысёр, тэатральны дзеяч, стваральнік беларускага нацыянальнага прафесійнага тэатра – 160 гадоў з дня нараджэння.

22 – Лакштанаў Іосіф Пятровіч (1911 – 1986), тэатральны акцёр і рэ-

жысёр, заслужаны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

23 – Бянеўскі Казімір Іванавіч (1896 – 1968), музыкант, заслужаны артыст Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

23 – Дзяруга Аляксандр Анісімавіч (1901, Мінск – 1979), дзеяч самадзейнага мастацтва, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

24 – Альбіцкі Юрый Паўлавіч (1931 – 1996), мастак кіно, жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982) – 90 гадоў з дня нараджэння.

24 – Грыгаровіч Ядвіга Дамінікаўна (1946, Бабруйскі р-н – 2011), вучоны ў галіне педагогікі, заслужаны работнік адукацыі Беларусі, выдатнік адукацыі Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

24 – Маркавец-Вартлава Валянціна Пятроўна (1951, Докшыцкі р-н), майстар габеленаў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2004) – 70 гадоў з дня нараджэння.

25 – Лукашэвіч Уладзімір Канстанцінавіч (1946, Нясвіжскі р-н), вучоны-філосаф, выдатнік адукацыі Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

25 – Салтук Алег Уладзіміравіч (1946, Шумілінскі р-н – 2015), паэт, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя У. Караткевіча (2000), прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2007) – 75 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 29

Уздойж: 3. Крапіва. 8. Збожжа. 9. Гронка. 10. Пшаніца. 13. Жучок. 15. Снапы. 16. Скарб. 17. Маці. 18. Апад. 21. Цокат. 22. Сявец. 24. Кенар. 28. Раўніна. 30. Казіно. 31. Жнейкі. 32. Траціна.

Уполерак: 1. Узмежак. 2. Ежа. 3. Капа. 4. Панна. 5. Агат. 6. Дол. 7. Заробак. 11. Пчоланькі. 12. Гаспадыня. 14. Камітэт. 16. Сакавік. 19. Лецейка. 20. Баравік. 23. Вянец. 25. Крот. 26. Сажа. 27. Пік. 29. Лес.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЯРЭЗВЫ (заканчэнне артыкула). Пярэзвы суправаджаліся наступным рытуалам: узяўшы з вясельнага стала лустачку хлеба (пірог), старшы дружка пераводзіў бяседу да сябе ў хату. Пачаставаўшыся, з той жа лустачкай хлеба бяседа пераходзіла да другога, трэцяга і г.д. і нарэшце вярталася ў хату яе бацькі (з той жа лустачкай хлеба). Такі ж рытуал адбываўся і ў хаце маладога і яго блізкіх сваякоў. Гасцяванне ў сваякоў маладой называлася сваскія або дзявоцкія пярэзвы, а ў сваякоў маладога – прыданскія або хлапецкія пярэзвы. У канцы вяселля малады запрашаў на апошнюю вясельную бяседу найбольш паважаных і сталых родзічаў: хросных бацькоў, дзядзькоў, цётка і інш., якія прыносілі з сабой пірагі, мачаныя ў мёд з цёртым макам, аладкі ў смятане, смажаніну. Маці дзяліла ўсё гэта паміж сваімі роднымі і частавала іх.

У першую суботу пасля вяселля адбывалася т.зв. гасціна (пірагі) – бацькі маладога і іх бліжэйшыя родзічы разам з маладым і маладой прыязджалі (з пірагамі) да яе

бацькоў. У некаторых мясцовасцях бацька маладой праз тыдзень са сваім пірагом прыязджаў да бацькоў маладога, мяняў свой пірог на іхні і забіраў маладых да сябе дадому, дзе яны і начавалі (да гэтага дня маладая не мела права быць у сваіх бацькоў нават у выпадку патрэбы). На наступны дзень раніцою прыязджалі родзічы маладога, бацькі маладой склікалі сваіх сваякоў, знаёмых і разам з імі частавалі гасцей. За сталом старэйшыя вялі размовы пра ўзаемны бацькоў і дзяцей, пра ўладкаванне дабрабыту маладых, спявалі песні пра жаночую долю ў чужым доме. Пасля застолля маладыя вярталіся дадому разам з гасцямі.

Звычай перазоваў захаваўся і да нашага часу, праз тыдзень пасля вяселля бацькі маладога запрашаюць да сябе бацькоў маладой паглядзець, як жыве іх дачка ў доме мужа;

2) вясельнікі, якіх запрашалі і частавалі ў хатах бацькоў, сваякоў, маладых у час вяселля і пасля яго (называліся таксама перазвяне, перазыўшчыкі).